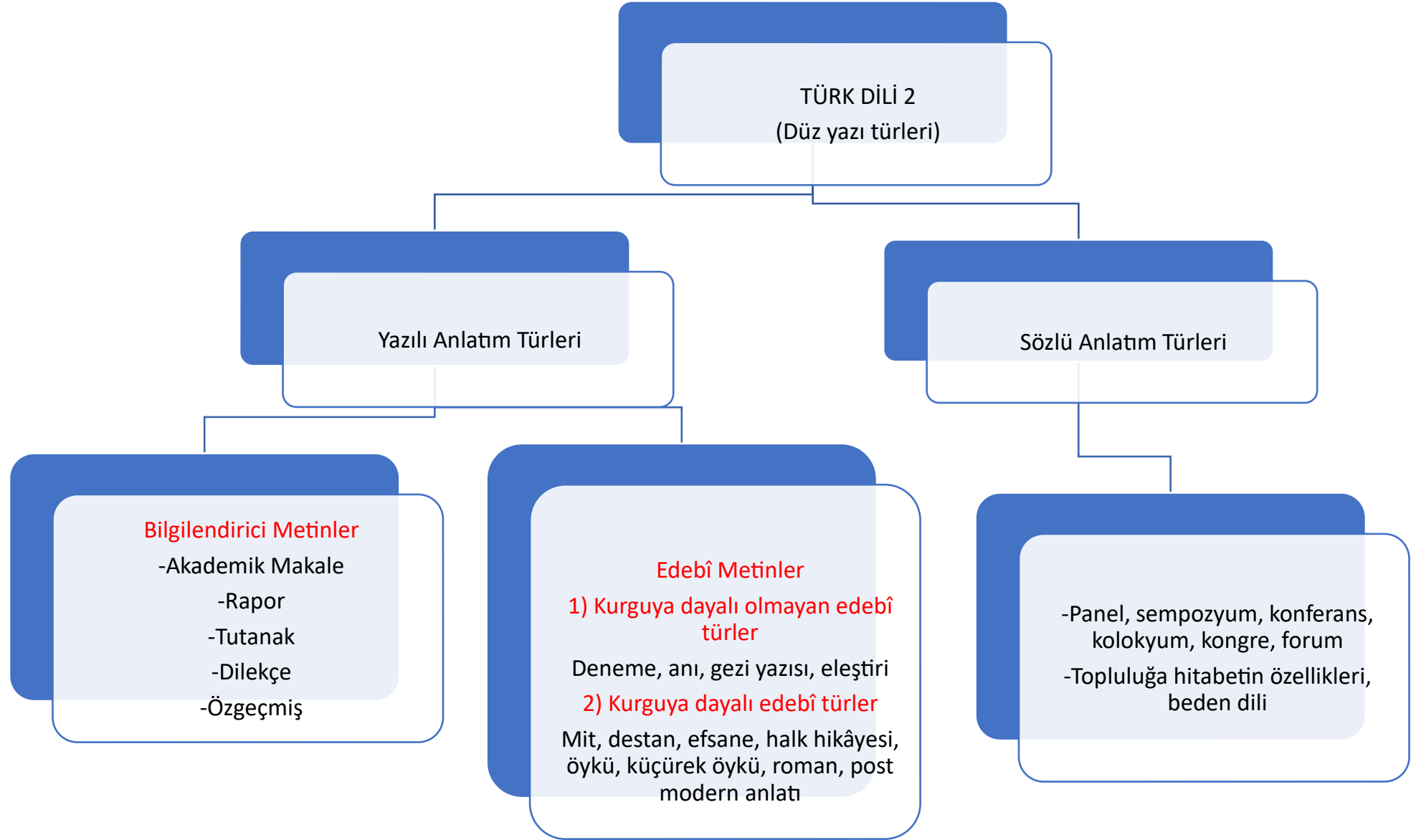

TÜRK DİLİ 2

DERS 6

GEZİ YAZISI

Eskiden gezi notlarının kaleme alındığı eserlere “seyahatname” adı veriliyordu. Son dönemde ise Türkçe bir sözcük olan “gezi” terimi tercih edilmeye başlanmıştır.

Gezi yazısı, bir kişinin ya da grubun yurdun değişik bölgelerine ya da başka ülkelere değişik amaçlarla yaptıkları gezilerde gözleyip izlediklerini, tespitlerini, ele geçirdikleri bilgi ve bulguları, oralarla ilgili duygu ve düşüncelerini anlattıkları yayınlara denir.

Gezi yazarı gezip gördüğü
yerlerin hem kendisi hem de
okuyucular için tarihî ve coğrafî
açıdan ilgi çeken yönlerini,
özelliklerini, kültürel, jeolojik
güzelliklerini, halkın gelenek,
görenek, töre ve âdetlerini
akıcı, ilgi çekici ve etkili bir
üslûpla kaleme döker.

Gezi yazılar genellikle mensur ise de manzum olanları da vardır. Gezi yazarları, gözlem ve izlenimlerini daha çok tasvirî bir üslûpla kaleme alırlar. Bazı yazarlar olay ve olguları olduğu gibi aktarıırken, bazıları günlük, mektup, röportaj gibi türlere ait tekniklerle yazma yöntemini tercih ederler.

Gezi yazısı için kullanılan “kuralsız tür” nitelemesi onun çağlar içindeki macerasının çeşitliliğinden kaynaklanır. Kimi araştırmacılar, Antik çağda Herodot’un Tarih, Ksenophon’un Anabasis adlı eserleri gibi Homeros ve Atinalı Pausanias gibi yazarların türün ilk örneklerini verdiklerini iddia etmektedirler.

Dünya edebiyatının en önemli seyahatnameleri arasında 13. yüzyılda yayımlanmış Marko Polo'nun Uzak Doğu izlenimlerini içeren *Seyahatnâme*'si ve 14. yüzyılda yaşamış Arap gezgin İbn-i Batuta'nın İslâm dünyası gezilerini konu edinen *Seyahatname*'si yer alır.

MARKOPOLO
SEYAHATNAMESİ
İKİNCİ CİLT

Teretiman 1001 TEMEL ESER

**Marco
Polo'nun
Geziler Kitabı**

Çeviri: Güler Çelikkaya
acele gelsin
Yeni Sayfaları

Türk edebiyatının ilk
seyahatname eserleri arasında
Farsça yazılan **Hoca Gıyaseddin
Nakkaş'ın *Acâibü'l-Letâif* adlı
eseriyle Ali Ekber Hatâî'nin
1515'te yazdığı *Hıtâînâme* adlı
eserleri sayılabilir.**

Seydi Ali Reis (ö.1562) Mir'atü'l-Memâlik (1557) adlı seyahatnamesinde Belücistan, Hindistan, Afganistan, Buhara, Maverâünnehir'le ilgili gözlemlerini ve yaşadığı olayları anlatmıştır. III. Sultan Murat döneminde Tokatlı İbrahim oğlu Ahmet (1575-?), Acâibname-i Hindistan adlı eserinde Kabil, Hindistan, Basra, Yemen, Hicaz izlenimlerini aktarır.

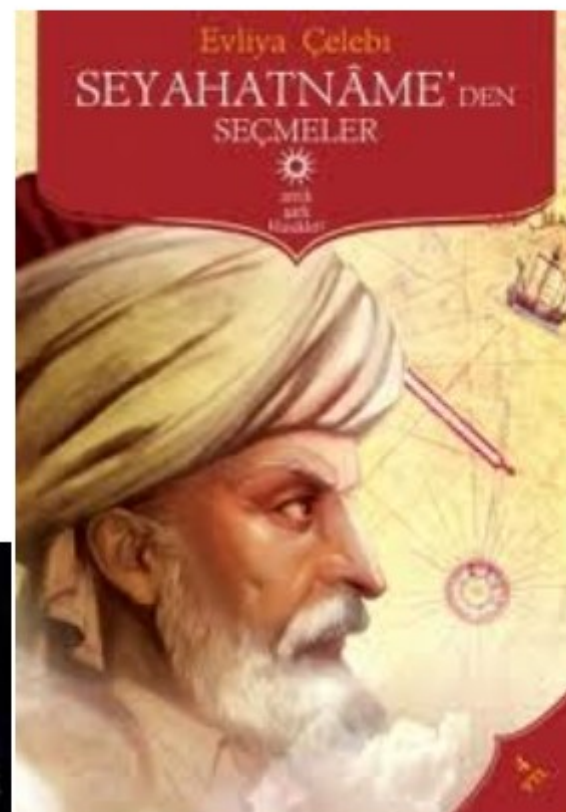
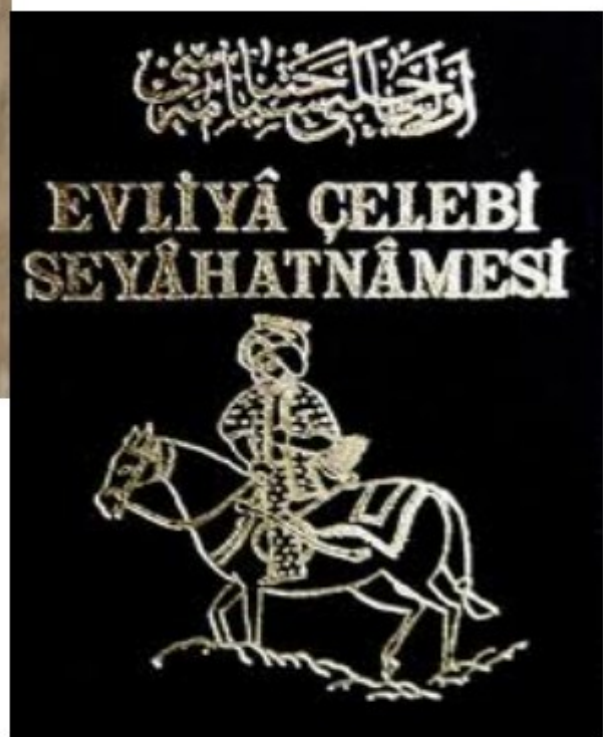
Trabzonlu Mehmet Aşık'ın
(1555-?) *Menâzıru'l-Avâlim*
adındaki eseri de gezi
edebiyatının önemli
eserlerindendir.

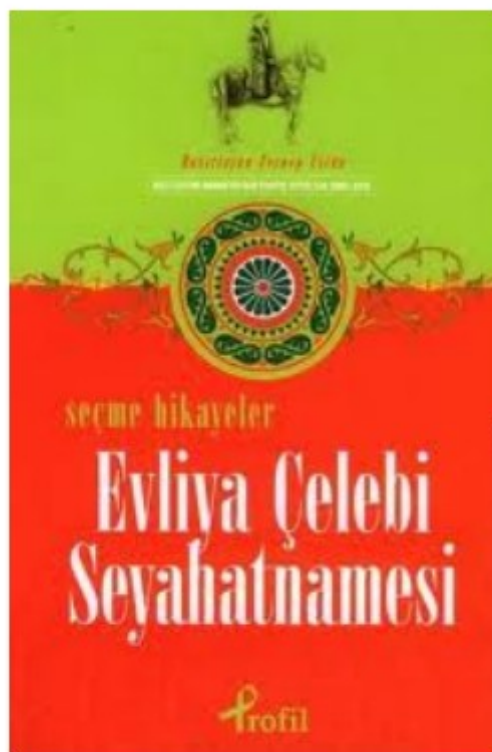

Menâzıru'l-Avâlim

Türk edebiyatının en önemli seyahatname eserlerinden biri de **Evliya Çelebi**'nin (1611-1682) 10 ciltlik seyahatnamesidir. Evliya Çelebi 40 yıllık gezilerinden elde ettiği coğrafî, etnografik, tarihî, kültürel pek çok bilgiyi akıcı ve mübalâğalı bir üslûpla kaleme almıştır.

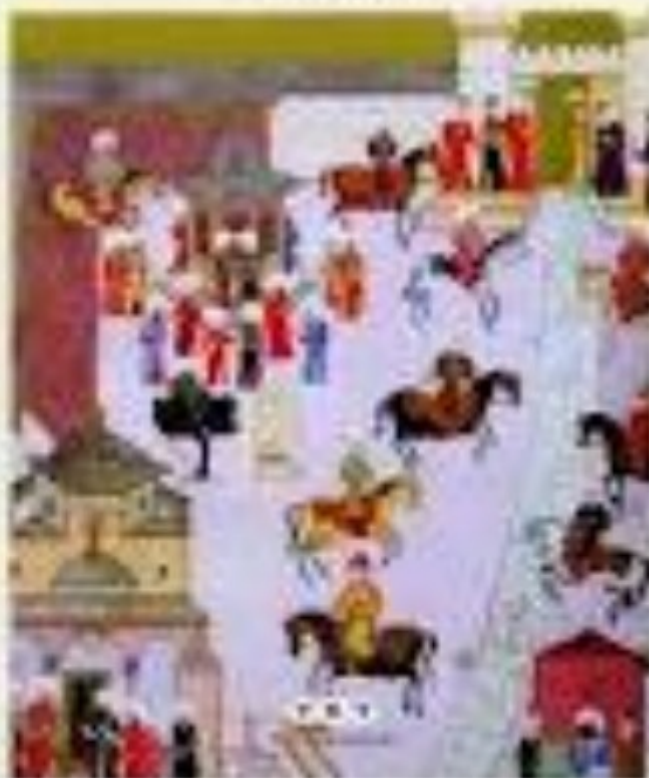

Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi'nden Seçmeler

Çevirenler: Mustafa Kemal
Doğan ve Ali Rıza Özkan

Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi:

Karaman - Maras - İskenderiye - Asut
Karaman - Adana - Halep - Şam
Kasim - Mekke - Medine

Çevirenler: Doğan ve Ali Rıza Özkan

1. CİLT 1. KİTAP

000

Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi:

Karaman - Maras - İskenderiye - Asut
Karaman - Adana - Halep - Şam
Kasim - Mekke - Medine

Çevirenler: Doğan ve Ali Rıza Özkan

1. CİLT 2. KİTAP

000

NERELERİ GEZDİ

Evliya Çelebi gördüğü rüya üzerine 1635'te, önce İstanbul'u dolaşmaya, gördüklerini, duyduklarını yazmaya başladı. 1640'larda Bursa, İzmit ve Trabzon'u gezdi, 1645'te Kırım'a Bahadır Giray'ın yanına gitti. Yakınlık kurduğu kimi devlet büyükleriyle uzak yolculuklara çıktı, savaşımlara, mektup götürüp getirme göreviyle, ulak olarak katıldı. 1645'te Yanya'nın alınmasıyla sonuçlanan savaşta, Yusuf Paşa'nın yanında görevli bulundu. 1646'da Erzurum Beylerbeyi Defterdarzade Mehmed Paşa'nın muhasibi oldu. Doğu illerini, Azerbaycan'ın, Gürcistan'ın kimi bölgelerini gezdi. Bir ara Revan Hanı'na mektup götürüp getirmekle görevlendirildi, bu sebeple Gümüşhane, Tortum yörelerini dolaştı. 1648'te İstanbul'a dönerek Mustafa Paşa ile Şam'a gitti, üç yıl bölgeyi gezdi. 1651'den sonra Rumeli'yi dolaşmaya başladı, bir süre Sofya'da bulundu. 1667-1670 arasında Avusturya, Arnavutluk, Teselya, Kandiye, Gümölcine, Selanik yörelerini gezdi.

“Tosya’yı Çelebi Sultan Mehmed Han fethetmiştir. Subaşı var. 150 akçalık kazadır. Mamur nahiyeleri vardır. Yeniçeri Serdarı, Sipah Kethüda Yeri, Nakîbüleşrafı, Şeyhülislâmı (392) var. İleri gelenleri ve eşrafı Türkistan şehirlerindendir. Bilginleri çoktur. Şehir yüksek bir yerdedir. 3000 kadar tahta ve kiremit örtülü, safi tahta ile yapılmış eski usul evleri, birçok bağ ve bahçeleri vardır. 11 Mahalledir. 21 camisi, 7 han ve hamamı, 340 dükkânı ve kahvesi, 1 de demir kapılı kagir kapalı çarşısı vardır ki içinde her türlü mal bulunur. Ama bütün halkının işi “muhayyer” (393) dokumaktır. Onun için kapalı çarşıda muhayyer çok alınıp satılır. Kozlu ve leblebili helvası güzeldir. Tatlı kutu bozası beyaz süt gibidir ve gayet meşhurdur. Havası ağırdır. Halkı Türk’tür. Kimsesiz, yoksul ve yabancılara son derece dostturlar. Şehrin dışında ve çimenlik bir yerde, yol üzerinde Şit Baba Ziyaretgâhı vardır. Oradan 8 saat gâh dağlar içinden, gâh Kızılırmak kıyısınca gidip ‘Hacı Haraza’ köyüne vardık.”

Seyahatname 'de geçen bedensel hastalıkları ve bunlar hakkındaki bilgileri Şeyma Şaşkın, «Evliya Çelebi Seyahatnamaesinde Sağlık» başlıklı tezinde şöyle tespit eder:

<p>Cüzzam Ta'ûn (veba) Renc-i bâsûr (basur) Humâ-yı muhrik (yakıcı humma) Sûda (baş ağrısı) Rûb ısıtması (sıtma) Müşevveşü'l hâl (sakat, hasta) Nikriz (gut) Hünâm Kuşka (ur) Ağrı Şişkinlik Sedef Alaca, deri Hunâk Sancı Göz ağrısı Sızı İstika İfrazat Hararet Zehir Sovulcanı Yenirce Abraşlık</p>	<p>Herem (verem) Felç Hummâ-yı rub (ateşli humma) Yübûset (kabızlık) Mahmûm-ı riba (bir tür sıtma) Ger (uyuz) Rîha (yel) Safra Balgam Zâtülcenb (akciğer iltihabı) Giciyik (gıcık) Kızıl uyuz Kara balgam Sıranca Okran Namazbur (abdestbozan) Cereb (uyuz) Miskın (cüzzam) Cimroz Kulunç Sil Bit</p>	<p>Sarılık Sıtma Beras (leke hastalığı) Yerekan (sarılık) Serhabdan İshâl Saçkıran Kaba Akile (ülser) Şirpence (kan çıbanı) Firengiz Lakve (ağız çarpılması) Dutarık (sara) Frenk uyuzu Behak (leke hastalığı) Öksürük Temgere Kuduz Kuba Çıban Kabarcık Temreği</p>
--	---	---

- “Kostantiniyye şehrinin onuncu kuşatılması sırasında Yıldırım Han Timur’un eline esir düşer. Timur onu demir bir kafesin içine kapatır. Bir gece Yıldırım Han o kafes içinde gayretinden hummâ-yı muhrikden (yakıcı humma) ölür (Evliya Çelebi Seyahatnamesi: C.1, 39).
- Sultan IV. Murad Han’ın geçici dünyaya veda edip sonsuz saltanat ülkesine göçtüklerini bildiren bölümde ise padişahın ölüm sebebi hakkında bilgiler verilir. Sultan IV. Murad Han ibtilâ-yı nikriz (nikriz), herem (verem), çeşitli müzmin hastalıklar, sefer sıkıntıları ve yorgunluklarından hasta olup yatağa düşmüş ve vefat etmiştir (Evliya Çelebi Seyahatnamesi: C.1, 126).
- Sultan IV. Mehmed zamanında sadrazamlık yapan Bıyıklı Derviş Mehmed Paşa Tanrı’nın bir hikmeti olarak felç hastalığına yakalandı. Altı ay yatalak hayatı yaşayan Paşa felç hastalığına çare bulunamayıp bu dünyadan göçtü (Evliya Çelebi Seyahatnamesi: C.1, 133).

Hasköy Kasabası'nda mezarlıkların yakınında “İne Ayazma” adlı bir tatlı su vardır. Mahmûm-ı ribâ'a (bir tür sıtma) tutulan insan yedi kere içip yıkanırca bu sıtmadan kurtulur (Evliya Çelebi Seyahatnamesi, C.1, s.203).

Trabzon'un şairlerinin övüldüğü kısımda evvela şairlerin seçkini Gınâyî Efendi anlatılır. Melek Ahmed Paşa sadrazamlıktan azledilip Özü beylerbeyisi olduğunda Reis Gınâyî zâtülcenb (satlıcan) hastalığından öldü (Evliya Çelebi Seyahatnamesi: C.2, 49).

Kâğıthane Vadisi'nde ibret verici gezinti yerindeki gece eğlencelerinin anlatılması konusunda Derviş Mehmed Paşa denen zatın hastalığından bahsedilir. Paşa felç hastalığına yakalanarak bir kolu, ağzı ve burnu eğrilip ağzı eğri olmuş. Biraz iyileşmiş iken ise Çerkez adamı olduğundan semiz at eti yiyip, kımız içip ve peynirli Çerkez pastası yiyip hasat oldu. Bu yemekler tamamen kabızlık verir. Kuruluk ve peklik ise felç hastalığına çok zararlıdır. Felcin ilacı daima müshildir (Evliya Çelebi Seyahatnamesi: C.3, 276).

Ergiri Kasrı şehrinde bir adam vebadan değil ancak sivri bir çıban çıkarsa vebadır diye tüm halk o adamdan nefret eder, o adam artık bir yere varamaz. Ona yakın olan komşuları kaçar. Eğer evine girmeleri gerekirse o evi sirke ile yıkayıp çeşit çeşit buhurlarla tütsüler öyle girerler. Ama Allah'ın hikmeti buranın halkı vebadan ölmezler. Genellikle ishal, zehir, ateşli humma ve ağrı hastalığından ölürlər (Evliya Çelebi Seyahatnamesi: C.8, 301).

Mısır'da iç kalede bulunan tılsımlardan biri de veba tılsımıdır. Kalenin direklerinden birinde Ebu Ali Sinâ'nın olduğu söylenen bir veba tılsımı vardır. Mısır halkı bu tılsım sayesinde vebadan ölmez. Ama ishal, zâtülcenb, lakve ve şirpençe gibi hastalıklardan ölürlər. Bu tılsımlar ise hâlâ devam etmektedir (Evliya Çelebi Seyahatnamesi: C.10, 99).

Türk edebiyatında
“seyahatname” adıyla birçok
eser yazıldığı gibi, adı
“seyahatname” olmadığı hâlde
bu türe özgü özellikler gösteren
başka eserler de vardır. **Pirî
Reis**’in *Bahriye* adlı eseri buna
bir örnektir.

PİRİ REİS
KİTABI BAHRİSİ
1521 - 1525

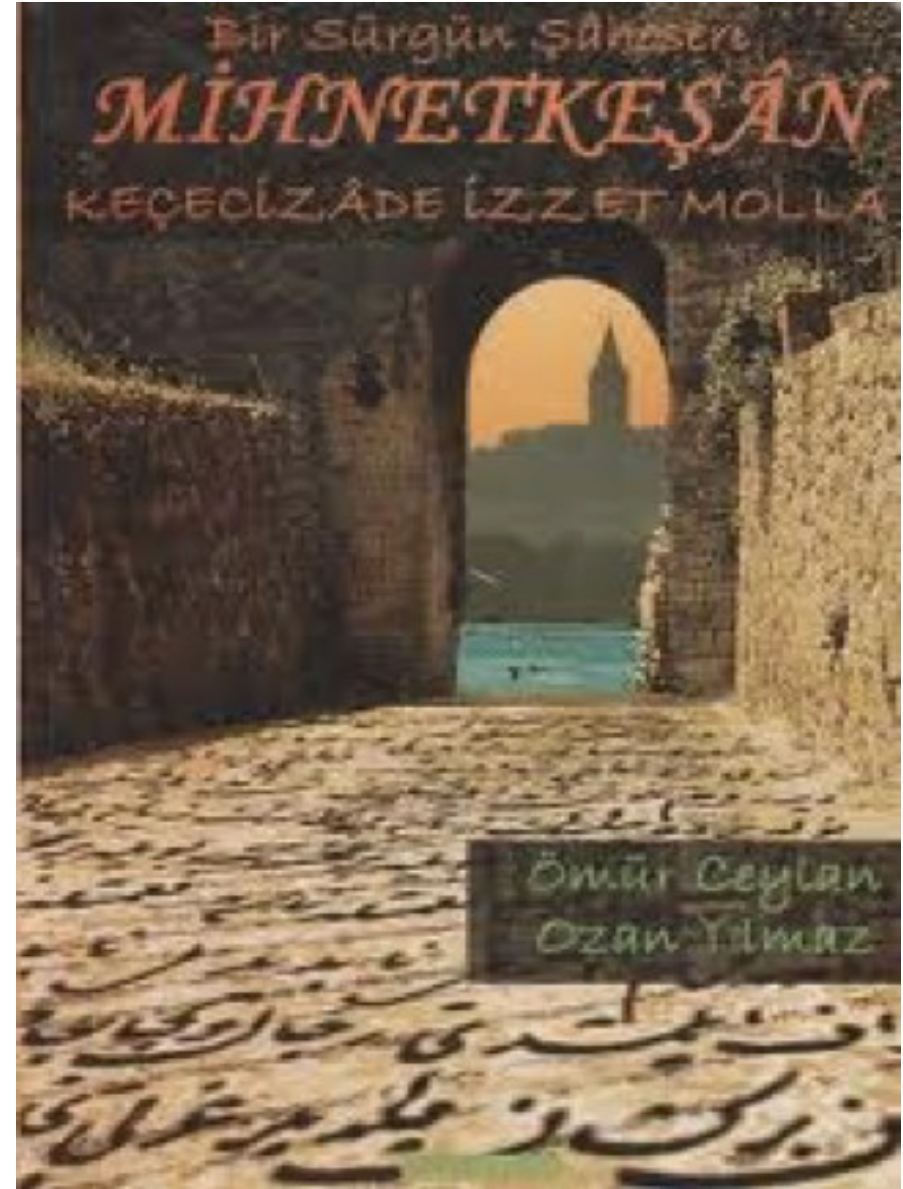
İlk seyahatnameler, genellikle başka
lkelerde elçi olarak gönderilen
devlet memurlarının gittikleri
Ülkenin yařama biçimi, kültürel
zellikleri, giyim kuřamları,
sokakları, řehircilikleri,
bürokrasileri, ve başka özellikleri
hakkında Türk okuyucusu için
aktardıkları ilgi çekici bilgilerden
oluřmaktadır.

Kimi yazarlar gittikleri ülkelerden gönderdikleri mektuplarda bulundukları ülke ile ilgili bazı bilgiler de vermişlerdir.

Sultanların sefer sırasında konaklar arası mesafeleri gösteren menâzil kitapları, her gün yapılan işleri anlatan rûznâmeler de gezi türüne ilişkin bilgiler içermektedirler. ***Haydar Çelebi Rûznâmesi*** buna örnek olarak gösterilebilir.

Keçecizade İzzet Molla
(1785-1829) sürgüne
gönderildiği Keşan ve İstanbul'a
dönüş izlenimlerini *Mihnet-
Keşan* (1269) adlı eserinde
anlatır.

NEVİS BAKANLIĞI YAYINLARI 1968

Keçecizade İzzet Molla

İzzet Molla

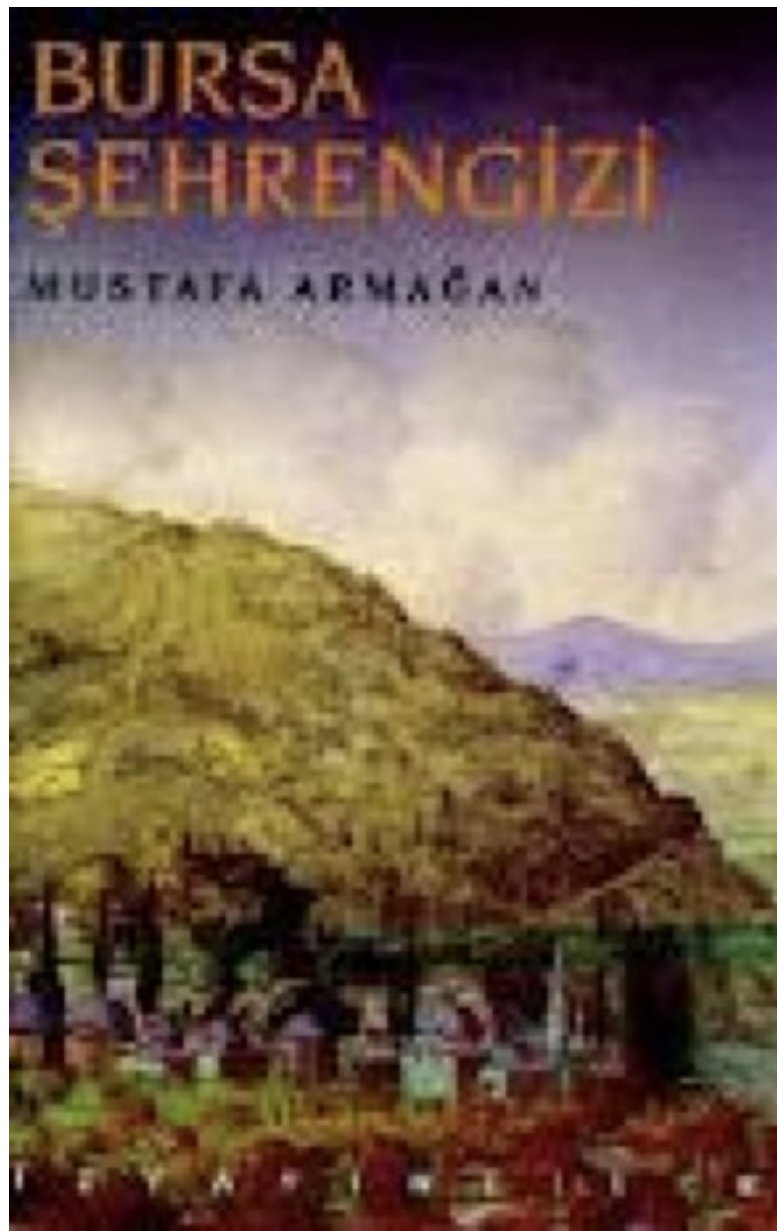

YERİSİ YAYINLARI 1968

Günümüzdeki modern gezi yazısı türünün edebiyatımızdaki ilk örneği Hayrullah Efendi'nin *Avrupa Seyahatnamesi* kabul edilmektedir. Hayrullah Efendi, eserin başlangıcından itibaren klasik seyahatname tarzından uzaklaşır. Modern tarza eserini yaklaştıran noktalar: alt başlıkların ve başlıkların kullanılmış olması, detaylı bilgilerin yer alması, gerçekçi bir yol takip etmeye çalışması, açıklamalarda bulunması, sebep-sonuç ilişkilerine yer vermesi olarak sıralanabilir.

Şehrengizler, eski Türk edebiyatında şehirleri esas alan, şehirlerle ilgili gözlem ve tespitlerin yer aldığı, şehir güzellikleridir. Esasen şehrin güzelliklerinin anlatıldığı eserler olarak da değerlendirilmektedir. Şehrengizlerin Türk edebiyatında doğup gelişen bir tür olduğu bilinmektedir.

Ünlü şehrengizler arasında on altıncı yüzyılda yazılmış olan Piriştineli Mesihi ve Zati'nin *Edirne Şehrengizi* (türün ilk örneği) ile daha sonraki yüzyıllarda yazılmış olan Sümbülzade Vehbi'nin İran'a gezisini anlattığı kasidesi, Cafer Çelebi'nin *Hevesname*'si, İshak Çelebi'nin *Bursa Şehrengizi*, Taşlıcalı Yahya'nın *İstanbul Şehrengizi*, Neşati'nin *Edirne Şehrengizi*, Azizi'nin *İstanbul Şehrengizi*, Hayretî'nin *Belgrad ve Yenice Şehrengizi*, Beliğ'in *Bursa Şehrengizi* sayılabilir.

Siyasi görevlerle başka ülkelere gönderilmiş olan sefirlerin yazmış oldukları sefaretnameler de gezi yazısı türünün geçmişteki örnekleri arasında yer alırlar. Sefaretnamelerin en ünlüsü Yirmi Sekiz Mehmet Çelebi tarafından kaleme alınan *Fransa Sefaretnamesi*'dir. Diğer tanınmış sefaretnameler ise şunlardır:

- _ İbrahim Paşa: *Viyana Sefaretnamesi*
- _ Ahmet Dürri Efendi: *İran Sefaretnamesi*
- _ Nişli Mehmet Ağa: *Rusya Sefaretnamesi*

Sultan III. Ahmet tarafından 1720 yılında Fransa'ya elçi olarak gönderilen Yirmisekiz Çelebi Mehmet, bu seyahate sonbahar ortalarında çıkmıştır. Maiyetindekilerin sayısı seksene ulaşmaktadır. Fransız elçisi Marquis de Bonnac'ın temin ettiği kalyonla İstanbul'dan ayrıldıktan bir buçuk ay kadar sonra Toulon limanına ulaşırlar. Bu limanda hemen karantinaya alınırlar; çünkü o sıralarda Fransa'nın Akdeniz'deki bir başka liman şehri olan Mar-silya'da veba salgını çıkmıştır.

Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi, daha sonraki seyahat eserlerinde de zaman zaman karşımıza çıkacak olan “karantina usulü” ve salgın hakkında bilgi verirken bu usulün hastalıkların yayılmasını önlemedeki önemine işaret eder.

Yolculuğun bundan sonrasında, Fransa başkentine kara yoluyla gitmeleri salgın sebebiyle sakıncalı bulunduğundan dolambaçlı bir yol izleyerek ve kanallardan geçerek Paris'e ulaşacaklardır.

Yirmisekiz Çelebi'nin saraylarla ilgili izlenimlerini en geniş olarak Versailles Sarayı'nı anlattığı kısımda buluruz. Saray bahçesindeki ağaçlıklı yollar, havuzlar, fıskiyele, heykeller onun dikkatini çeken şeyler arasındadır. Bilhassa havuzlar ve fıskiyele üzerinde uzunca durması elçinin bunlara olan dikkatini ortaya koyar ve belki de sonraki yazarların Versailles Sarayı'nın bahçesindeki fıskiyelele özel bir dikkat göstermelerinin yolunu açar. 21 İçlerinde bir köşk büyüklüğünde şadırvanları, sayısız fıskiyelele, tunç ve mermer heykelleri ile bu havuzlar elçinin uzun uzun seyrettiği yerlerdir. Versailles Sarayı'nın bahçesinde gördüklerinin başka hiçbir saray bahçesinde görülemeyecek şeyler olduğunu belirten elçi, bahçedeki “çelipâ” (croix/haç) şeklindeki havuzun kıyısında kurulmuş olan Les Trianons saraylarını da anlatır. Elçinin sözünü ettiğı bu havuz daha sonra diğer seyyahların eserlerinde de karşı- mıza çıkacak olan ve hatta Ahmet Midhat ile Ahmet İhsan'ın üzerinde uzun uzun durduğu Büyük Kanal'dır. Elçinin belirttiğine göre, diğer sarayların aksine tek katlı olan Trianon saraylarının bilhassa bahçe düzenlemesi onu hayran bırakır.

Çelebi'nin Versailles Sarayı ve bu sarayın bahçesiyle ilgili izlenimleri sadece kendisinden sonraki seyyahların bakışlarını yönlendirmekle kalmaz, aynı zamanda, memlekette de benzeri düzenlemelerin yapılmasına zemin hazırlar. Yirmisekiz Çelebi'nin, sefaretnamede Versailles'la ilgili izlenimleri ve saray bahçesi düzenlemesiyle ilgili olarak Paris'ten getirdiği planlar Kâğıthane'de Sadabad'ın yeniden düzenlenmesinde etkili olmuştur. Sadabad'da yaptırılan çok sayıda köşkün mimarisinde Versailles Sarayı'nın ve saray bahçesindeki trianon köşklerinin mimari özelliklerinin esas alındığı da bilinmektedir. Bu hususta Mümtaz Turhan'ın bazı değerlendirmelerini hatırlamakta fayda var: "Ezcümle Sadabad kasırlarının inşasında Fransız zevkinin büyük tesiri görüldü. İstanbul'un siyasi mehafilinde hep Fransızlık taklit edildi. Fransız elçisi, Üçüncü Ahmed'e kırk kadar zarif portakal ağacı takdim etti." Mümtaz Turhan, Kültür Değişimleri, MEB Yay., İstanbul, 1969, s. 194-195.

On dokuzuncu yüzyılla birlikte şehirler ve ülkeler arası seyahatler artmış bu da gezi yazısı türünün gelişmesine vesile olmuştur. Bu dönemde Ömer Lütfi'nin *Ümit Burnu Seyahatnamesi*, Mühendis Faik'in *Seyahatname-i Bahr-i Muhit* adlı eseri, Şirvanlı Ahmet Hamdi'nin *Hindistan, Svat, Afganistan Seyahatnamesi*, Seyyah Mehmet Emin'in *Asya-yı Vusta'ya Seyahat* adlı kitabı, Keçecizade İzzet Molla'nın *Mihnet Keşan* adlı eseri yazılan gezi yazısı örneği olarak adlandırılabilen eserlerdir.

Ahmet Mithat'ın 1889'da bir kongre dolayısıyla gittiği İsveç izlenimlerini anlattığı *Avrupa'da Bir Cevlân* adlı eser ancak 1891'de yayımlanabilir.

Eserde Ahmet Mithat Efendi, batı dünyasında gördüğü pek çok yeniliği okuyucularına tanıtmaya çalışır. Avrupa medeniyetinin ileri gitmesinin sebeplerini araştırma gayreti içerisinde. Ahmet İhsan'ın benzeri şekilde yazdığı *Avrupa'da Ne Gördüm* adlı eserde “şehircilik, mimari, insanlar, mekânlar, matbaacılık, resim” ve birçok konuya yer verilmektedir. Eser kendisinden sonra gelecek gezi yazısı türü örneklerinin hazırlayıcısı olarak vasıflandırılmaktadır.

Edebiyatımızda modern gezi yazısı örneklerinden ilk sanatkârane üslupla yazılanı Cenap Şehabettin’in *Hac Yolunda* adlı eseridir. Dönemin gazetelerinde de pek çok gezi yazısı örneği bulunmaktadır. Servet-i Fünûncuların gezi yazıları daha çok hatıra türüne yakındırlar. Halit Ziya Uşaklıgil’in Almanya seyahati 1915-1916 yılları arasında Tanin gazetesinde “Almanya Mektupları” arasında yayınlanmışsa da daha sonra kitap hâline getirilmemişlerdir.

Yirminci yüzyılda gezi yazısı türü örnekleri hızla artmaya başlar. Yapılan pek çok yurt içi ve yurt dışı gezilere ait gezi yazıları kaleme alınır. Bu dönemde Tanzimat döneminde de olduğu gibi Avrupa gezileri talep görür. Cumhuriyet döneminin önemli gezi yazısı örnekleri ve yazarları şunlardır:

- _ Halide Edip Adıvar: Yolculuk Notları
- _ Yakup Kadri Karaosmanoğlu: Alp Dağlarından ve Miss Châlfrin'in Albümünden
- _ Celâl Esad: Seyahat İntibaları
- _ Faik Sabri Duran: İstanbul'dan Londra'ya Şileple Bir Yolculuk
- _ Celalettin: Amerika Mektupları
- _ Ahmet Haşim: Frankfurt Seyahatnamesi
- _ Ahmet Emin Yalman: San Fransico'da Ne Gördüm
- _ Ahmet Hamdi Tanpınar: Paris Tesadüfleri
- _ Hikmet Feridun Es: Aşk Tamtamları
- _ Bedri Rahmi Eyüboğlu: Canım Anadolu
- _ Hikmet Birand: Anadolu Manazaraları

Frankfurt Seyahatnamesi

Bize Göre

AHMET HASİM

SKILL

Merak unsurunu besleyen gezi yazısı örnekleri günümüzde de artan bir hızla yazılmaya devam edilmekte olup bizzat gezi yazısı örneklerinin yayınlandığı özel dergiler ve internet siteleri de kurulmuştur.

Yazar Buket Uzuner, bir gezi kitabıyla günümüz gezi yazarları arasındaki yerini almıştır. Uzuner, Bir Siyah Saçlı Kadının Gezi Notları (1989) adlı kitabında İskandinav ülkelerini anlattığı sayfalarda seyyahların her dönemde ilgisini çekmiş kuzey ülkelerinde geçirdiği günlerin anılarını aktarır. Bulduğu bir bursun sağladığı imkânlarla Avrupa'da ve Amerika'da yaptığı geziler, buralarda öğrenim gören bir Türk genç kızı olarak yaşadığı zorluklar, insanlarla olan ilişkileri/ilişkisizlikleri yer yer yazarın hikâyeci yanıyla ortaya koyulur. Cezayir'deki gezisinden kalan acı-tatlı anıları, Finlandiya ve Rusya seyahatlerinin izlenimleri kitapta kısa kısa yer alır. Yazar, Bir Siyah Saçlı Kadının Gezi Notları'nın son bölümünü, dünyanın değişik ülkelerinde tanışıp arkadaş olduğu kişilerin kendisine gönderdiği mektuplardan oluşturmuştur. Bu mektuplarda da ortak gezi anılarının izdüşümlerine, ülkelerin büyük şehirlerinin günlük hayatına ilişkin notlara rastlanır.

Nadir Paksoy gibi Orhan Kural da günümüzün çok gezen ve gezilerinin izlenimlerini kitaplaştıran yazarlarından. Kural'ın Büyük Dünyada Küçük Adımlar adlı kitabının sekiz ay arayla ikinci baskısını yapmış olması ise enteresandır. Bu kitabın ilk baskısı Nisan 1993'te, ikinci baskısı ise aynı yılın Kasım ayında yapılmıştır. Kural, kitabının sonlarında, gezme fırsatı bulduğu ülkelerin bir listesini verir. ABD, Arnavutluk, Avusturya, Azerbaycan, Brezilya, Filipinler, Hindistan, İngiltere, Japonya, İspanya, Mısır, Portekiz... gibi dünyanın dört bir tarafına dağılmış ülkeler onun gezi merakını tatmin için dolaştığı yerler arasındadır. Bütün bu memleketlerde yaptığı seyahatleri anlatırken enteresan noktalara dikkat çeker. “Görkemli Saraylar, Vals ve Avusturya”, “Karnavallar Diyarı Brezilya”, “Yetmiş Dilin Konuşulduğu Ülke Filipinler”, “Heyecan ve Macera Ülkesi Tayland”, “Pamuk Ülkesi Özbekistan”... gibi başlıklar ülkelerin özelliklerinin hangi açılardan ele alındığı hususunda ipucu verir.

Bunların dışında Haldun Taner(*Düşsem Yollara Yollara*), Nadir Nadi(*İki Sovyet Rusya-İki Polonya*), İlhan Selçuk(*Rusya'da Gezi Notları*), Bedii Faik, Burhan Arpad, Mehmet Enis, Nedim Gürsel(*Seyir Defteri, Pasifik Kıyısında, Gemiler de Gitti, Balkanlara Dönüş*), Sadun Boro(*Pupa Yelken, Vira Demir*), Selim Sırrı Tarcan(*İsveç'te Gördüklerim, Şimal'in Üç İrfan Diyarı: Finlandiya, İsveç, Danimarka, Yurt Dışında- Londra'da Gördüklerim*), Yılmaz Çetiner, Üstün Akman, Çoşkun Aral, Mehmet Öztutan(*Dünyayı Dolaştım Gökkuşbuğu Her Yerde Mavi*), Ayşegül Aldinç(*Tatil Züğürdü*), Çetin Altan(*Kırbaçlı Terbiye: Afganistan*), Melih Altınok(*Kanatlı Uyku*), Nurşen Aslan(*Gizli Bahçeler*), Atilla Atasoy(*Uzakdoğu Müslümanları*), Mustafa Balbay(*Cebelitarık'ta Rüzgara Karşı*), İbrahim Berksoy(*İki Nehrın Ülkesi: Irak*), Gülten Dayıoğlu(*Filipinler/Manila*), İbrahim Demirel(*Çölde Bir Mücevher: Hiva*), Turan Cihan Derinöz(*Ganj: Yaşam ve Ölümün Beraber Aktığı Nehir*), Atilla Dorsay(*Kahire: Terk Edilmiş Güzel*), Hasan Efe(*Kapak Ardı Çiçekleri*), Yılmaz Erdoğan(*Kıran Mahallesi İnsanlarım*), Hüseyin Gökçe(*Türkiye'nin Silik İzdüşümü: Azerbaycan*), Kenan Işık(*Babaanneninin Sardunyası*), Atilla İlhan(*Ah Ulan Paris*), İzzet Keribar(*Tanrıların Adası: Bali*), Hamdullah Köseoğlu(*Seslere Tutunmak*), Ayşe Kulin(*Bizler Kimlerden İndik*), Nasuh Mahruki(*Tsampa- Tibet*), Orhan Kural(*Kızıl Ada: Madagaskar, Ölüler ve Tabuları*), Haluk Levent(*Bir Konser Anısı ya da İsmail Bey diye biri*), Murathan Mungan(*Yaz Sinemaları*), Fikret Oytam(*Gat Dedikleri Nasıl Olurmuş Meğer?*), Nadir Paksoy(*Şu Gezginlik Ne Menem Şeydir*), Ali Poyrazoğlu(*Tiyatronun Tepesine Türk Bayrağı Diktik*), Suna Saygan(*Lizbon, Portekiz Seyahatim*), Nevval Sevindi(*Gizemli Doğunun Penceresi: İran*), Kemal Suman(*Patagonya Nere Ola?*), Ferhan Şensoy(*Mick Jagger'ın Manyaklığı*), Mina Urgan(*Paris*), Buket Uzuner(*Anafartalar Köyünde Özel Bir Kadın: Emine Nine*), Hilmi Yavuz(*Kolomb'un Gemisinde Bir Türk*) gibi gezi yazısı kaleme almış yazarlar da

Seyahat yazılarının en ilginç yanlarından biri de bu tip yazıların öteki edebiyat türlerine katkı sağlamasıdır. Seyahat bir kavram olarak da aksiyon olarak da çeşitli eserlerde kendine yer bulmuştur. Temelde bir yer değiştirme söz konusu olduğu için, buradaki “hareket” masalların, hikâye ve romanların kurgusunda rol oynar. Başta Priskos, Zamarkhos, Marco Polo, Busbeck, Lady Montagu, Vambéry, Grelot, Nerval, Lamartine, Chateaubriand, Thevenot, Torunefort, Goran, G. Thomas, Richter, Sarre vd. olmak üzere önemli seyyahların eserlerine sahip olan Batı edebiyatında gezi etkinliği başka eserlere de konu olmuştur.

Homeros'un İliada ve Odysseia destanlarından başlamak üzere Voltaire'in Candide, Cervantes'in Don Quijote, Jean-Jacques Rousseau'nun Yalnızgezerin Hayalleri, Goethe'nin Wilhelm Meister'ın Yolculuk Yılları, Hermann Melville'in Moby Dick, Daniel de Foe'nun Robinson Crusoe, Lewis Carrol'ın Alice Harikalar Diyarında, Swift'in Gulliver'in Seyahatleri, Stevenson'ın Define Adası, Jules Verne'in Onbeş Yaşında Bir Kaptan, Seksen Günde Devr-i Âlem, Arzın Merkezine Yolculuk, Ay'a Seyahat, Denizler Altında Yirmi Bin Fersah, Hermann Hesse'in Siddharta, James Joyce'un Ulysses, Coelho'nun Simyacı adlı eserlerinde bu durum açıkça görülür.

Türk edebiyatından seyahatin aksiyon özelliğinin kullanıldığı birkaç örnek olmak üzere Ahmet Midhat Efendi'nin *Hasan Mellah*, *Paris'te Bir Türk*, *Rikalda*, *Acâib-i Âlem*, Yakup Kadri'nin *Bir Sürgün*, Reşat Nuri Güntekin'in *Çalıkuşu*, Halide Edip Adıvar'ın *Handan*, Refik Halit Karay'ın *Sürgün ve Gurbet Hikâyeleri*, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *İki Hödüğün Seyahati*, Ercüment Ekrem Talu'nun *Meşhedi ile Devr-i Âlem* adlı eserlerini hatırlayabiliriz.

Türk edebiyatında gezi yazısı türüne dahil edilebilecek eserler:

1. Seyahatname
2. Denizcilik kitapları
3. Sefâretname
4. Rûzname
5. Menâzil kitapları
6. Sürgün günlükleri, sürgün anıları
7. Şehrengizler
8. Mektuplar, röportajlar, günlükler
9. Modern gezi yazısı
10. Geziyi konu edinen romanlar, öyküler